

Van de voorzitter

Het jaar 2024 werd aangekondigd als ‘een jaar met veel activiteiten’. Dat klopt en dat hebben we geweten. In dit jaarverslag kunt u daar alles over lezen.

In 2024 leidde het voorgenomen herstel van de walkanten van de Schelpenkade tot de nodige onrust. De status van beschermd monument voor het park Cronesteyn vroeg eveneens regelmatig aandacht. Maar het meest enerverende dossier was zonder meer het behoud van het glas-in-beton kunstwerk van Allard Meine Jansen, dat zich in het voormalige Belastingkantoor aan Stationsplein 107 bevond. Het kunstwerk staat nu in de opslag. Dit wordt vervolgd.

De lezingen, waaronder de reeks Leidologie, en excursies konden - zoals altijd - op veel belangstelling rekenen. Vooral de lezing in de Oud-Katholieke kerk trok zoveel geïnteresseerden dat deze een tweede keer moest worden gehouden. Een bijzondere activiteit was de opvoering van het hertaalde en in een eigentijdse vorm gegoten toneelstuk ‘Het Beleg der stadt Leyden’, *Beleg* genoemd. Vele vrijwilligers hebben samen met de professionals van Theaterbron en de Schouwburg gezorgd voor vijf spectaculaire en uitverkochte voorstellingen. Waar nog lang over nagepraat is en zal worden.

Ik wil ook niet onvermeld laten dat de Stem van Leiden het tienjarig bestaan vierde. Deze HVOL-commissie heeft in die jaren zo’n 160 oudere Leidenaars over hun levensgeschiedenis geïnterviewd. Bijna alle verhalen zijn online terug te vinden.

En dan is er nog het nodige gebeurd in 2024 waar niet zoveel aan te zien is, omdat het vooral buiten het zicht gebeurt. Wat dacht u van de verhuizing van de Beeldbank van het gebouw van Erfgoed Leiden en Omstreken naar een zolder in het gebouw van ARS (Ars Aemula Naturae) aan de Pieterskerkgracht? Dat was een klus van jewelste, al was het maar omdat deze zolder alleen via wenteltrappen bereikbaar is. Net zoals de verhuizing van de boeken van het Winkeltje naar het archiefdepot van het hoogheemraadschap Rijnland aan de Archimedesweg een stevige klus was.

Dat alles is alleen maar mogelijk door de inzet van vrijwilligers. Vele vrijwilligers bij de activiteiten die in dit Jaarverslag zijn genoemd, maar dus ook velen achter de schermen. Mijn dank gaat in het bijzonder uit naar de leden van de commissie Promotie, Ondersteuning en Uitvoering voor hun onvermoeibare inzet.

Terugblikkend op 2024 kunnen we concluderen dat het een mooi jaar was. We maken er in 2025 met zijn allen graag weer net zo’n mooi jaar van.

De bevordering van kennis over en belangstelling in de geschiedenis van Leiden, in combinatie met inzet voor behoud van erfgoed, blijft de kern van onze vereniging. Publicaties, lezingen, belangenbehartiging zetten we voort zoals u van ons gewend bent.

Daarnaast staan er voor 2025 weer bijzondere activiteiten op stapel. Dan heb ik het bijvoorbeeld over de bundel met Leidse liedjes, een voortvloeijsel uit de Dieslezing 2023 van Olga van Marion, en over het weer zichtbaar maken van de verdwenen Leidse Stadspoorten. Kortom, er is het een en ander om in 2025 naar uit te kijken.

Gerda van den Berg

Namens het bestuur

Bestuur

Tijdens de ALV in 2024 heeft het bestuur de vergadering gevraagd in te stemmen met de benoeming in een tweede en tevens laatste termijn van Martin Hooymans. De vergadering ging hiermee akkoord.

Rooster van aftreden per 31 december 2024			
naam	benoemd	1 ^e termijn	2 ^e termijn
Gerda van den Berg, voorzitter	2023	2027	
Jan-Jaap de Haan, wnd. voorzitter	2021	2025	
Cees Meijer, secretaris	2022	2026	
Wilbert Mooren, penningmeester	2023	2027	
Marleen Hogendoorn	2021	2025	
Martin Hooymans	2020	2024	2028
Marijke Tolsma	2022	2026	
Roos Koole	2023	2027	

Vergaderingen

Het bestuur is in het verslagjaar zes keer bijeen geweest. Tijdens deze vergaderingen kwamen onder meer aan de orde:

- Herbenoeming bestuurslid
- Werving nieuw bestuursleden
- Jaarrekening en begroting
- Toneelvoorstelling Beleg
- Activiteiten Jubileumjaren 2024 (Leidens ontzet) en 2025 (Universiteit)
- Oud Leiden Prijs
- Leidologie
- Werkgroep Leidse Liedjes
- Dies
- Kadernota
- Vast agendapunt: stand van zaken werkzaamheden commissies

Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering werd op maandag 25 maart 2024 gehouden in de Foyer van het stadhuis. In totaal waren er 87 leden aanwezig.

De penningmeester gaf een korte toelichting bij de jaarstukken. Hij benoemde daarbij de staat van baten en lasten en enkele bepalende posten die afwijkend waren ten opzichte van de begroting. Wat betreft ontvangen contributies hebben we in 2023 iets meer ontvangen dan begroot.

In de begroting 2023 waren Leidologie en het project 'boek *Leiden ooit, vroeger en nu*' niet voorzien. Met name het boek heeft - mede door subsidies - tot een positieve bijdrage aan het resultaat geleid.

Wat betreft de lasten valt op dat de kosten van het Oud Leiden Nieuws substantieel hoger waren dan begroot. Vooral de drukkosten en de kosten van het verspreiden van ons verenigingsblad waren veel hoger dan voorzien. Door lopende contracten kon dit gedurende het jaar niet worden aangepast, maar met ingang van het tweede nummer in 2024 werden die kosten teruggedrongen.

Puur kijkend naar de cijfers van de opbrengsten en kosten, zou er over 2023 sprake zijn van een negatief resultaat van € 5.750,00, waarbij dan nog geen rekening is gehouden met de mutaties van de bestemmingsreserves en fondsen op naam.

Rekening houdend met de mutaties in de reserves en fondsen is er over 2023 per saldo sprake van een negatief resultaat van € 3.727,00. Het voorstel was om dit bedrag, ook rekening houdende met de verschillende aanpassingen in de reserves en fondsen, ten laste van de algemene reserves te brengen. Zie overigens de Jaarrekening en Begroting en het verslag van deze ALV.

De vergadering kon zich vinden in de toelichting van de penningmeester en het verslag van de Financiële Commissie. De vergadering verleent decharge voor bestuur en beleid door bestuur en penningmeester.

Benoeming nieuw lid Financiële Commissie

De Financiële Commissie bestond dit jaar uit *Wim Laman, Henk Sijnders en Eimert van der Vliet*.

Wim Laman heeft er zijn laatste termijn bij de Financiële Commissie achter de rug en moet statutair aftreden. *Marion Vogt* en *Hans van Dam* treden toe als (reserve)lid van deze Commissie.

Lezing

Na de vergadering volgde een lezing door Ruud Stam over *Leidse kleipijpen: voor archeologen én 3 oktobervierders!*

In het verslagjaar vierden we de Dies op zaterdag 2 november in de Hooglandse Kerk. Er was een ochtendprogramma voor leden met onder andere de Diesrede door René van Stipriaan.

Niet voor niets was als Diesredenaar 2024 de Amsterdamse cultuurhistoricus René van Stipriaan uitgenodigd, want deze 122ste Dies valt tussen twee grote Leidse feesten: 450 jaar Leidens Ontzet, en 450 jaar Leidse universiteit. Van Stipriaan is deskundig op het gebied van de zestiende en zeventiende eeuw en zijn boeken zijn zeer succesvol. Met zijn biografie *De zwijger. Het leven van Willem van Oranje*, won hij de Libris Geschiedenis Prijs 2022 en de Nederlandse Biografieprijs. Hij wijdt daarin enkele pagina's aan 'Een universiteit in Leiden', en kan daarom als geen ander het ene Leidse feest met het andere verbinden.

Vervolgens werd de Oud Leidenprijs 2024 uitgereikt aan Agnes van Steen, voor haar proefschrift *Van liefdadigheid naar abortusstrijd*.

Daarna was er de presentatie van het Leids Jaarboekje 2024 door Ed van der Vlist, voorzitter van de redactiecommissie van het Jaarboekje. Tjerk Trippenree van de Beeldbank presenteerde de Historische Kalender Leiden 2025. Aansluitend werden het Leids Jaarboekje en de Historische Kalender overhandigd aan Yvonne van Delft, wethouder Energie, Werk en Inkomen en Cultuur. Zij verving burgemeester Peter Heijkoop die was verhinderd.

Na het officiële deel was er in de kerk een markt in het teken van de Leidse geschiedenis, waarbij ook niet-leden welkom waren. Op deze markt waren verschillende HVOL-commissies vertegenwoordigd. Er was een ruim aanbod aan historische publicaties en de Historische Kalender Leiden 2024 werd tegen een gereduceerd tarief te koop aangeboden.

Archief

In augustus 2024 is het digitale HVOL-archief overgegaan van de OneDrive-omgeving naar SharePoint.

Daarna is een begin gemaakt met het 'vullen' van het archief met de digitale documenten die door bestuur en commissies worden aangeleverd. Zo is inmiddels het secretaris-archief toegevoegd.

Daarnaast worden ook zo nu en dan papieren documenten ontvangen. Die worden naar het HVOL-archief bij Erfgoed Leiden overgebracht.

In 2025 wordt verder gegaan met het verzamelen en veiligstellen van digitale en papieren documenten.

Lakenloodjes

Ruud Paauw

Ruud Paauw en Miep Smitsloo en hebben in 2023 afscheid genomen als 'chroniqueurs' van de stad. Zij hebben samen meer dan twintig 'Kronieken' voor het Leids Jaarboekje geschreven.

Miep heeft al een Lakenloodje, maar Ruud Paauw, als vrijwilliger met een zo lange, trouwe staat van dienst, heeft deze nu tijdens de VIP-borrel ook gekregen.

Frans Wiersma

Frans is sinds enige jaren actief voor de HVOL. Hij heeft de social media opgezet en houdt deze gevraagd en ongevraagd actueel en levend. Ook plaatst Frans actualiteiten op de website.

Hij denkt mee en we doen nooit tevergeefs een beroep op hem. Frans is een stille kracht, die achter de schermen veel werk voor de HVOL verzet.

Ook voor Frans geldt dat hij het als vrijwilliger met zijn trouwe staat van dienst verdiende een Lakenloodje te krijgen. Frans was niet aanwezig bij de VIP-borrel, maar onze voorzitter heeft het hem daags erop uitgereikt.

Toneelstuk Beleg

In 2024 leverde de HVOL een culturele bijdrage aan de 450-jarige viering van Leidens Ontzet, door het toneelstuk van Lucretia van Mercken 'Het beleg der Stad Leyden' uit 1774 opnieuw in de Leidse Schouwburg op te voeren. Dit op voorwaarde dat er voldoende financiële middelen zouden zijn en dat het stuk toegankelijk was voor alle lagen van de Leidse bevolking: 3 oktober is immers een Leids volksfeest.

Om dit te realiseren werd een coproductie aangegaan met Theaterbron.nl., de Historische Vereniging Oud Leiden en de Leidse Schouwburg. Bart Vieveen van Theaterbron.nl heeft de tekst bewerkt tot een modern toegankelijk toneelstuk en de titel aangepast in *Beleg*. Vieveen voerde ook de regie. In totaal werd meegewerkt door zes professionals en negen toneelspelers uit verschillende Leidse toneelgezelschappen. Het koor Het Zingend Hart verzorgde de muzikale omlijsting.

De HVOL heeft subsidie aangevraagd bij de Gemeente Leiden, de 3 October Vereeniging, het Cultuurfonds Zuid Holland, het Druckerfonds, Fonds 1818, het VSB Fonds en het Fonds voor Cultuurparticipatie. Alle fondsen hebben de aanvragen gehonoreerd. Daarnaast zijn twee schenkingen ontvangen, van Sociëteit Amicitia en de Stichting LOUT.

Leidens Ontzet is een feest voor alle lagen uit de Leidse bevolking; daarom zijn naast het toneelstuk twee deelprojecten gestart. Eén daarvan was gericht op mensen met een smalle beurs en nieuwe Nederlanders, een tweede op leerlingen van 4 havo en 5 vwo van Leidse scholen voor voortgezet onderwijs.

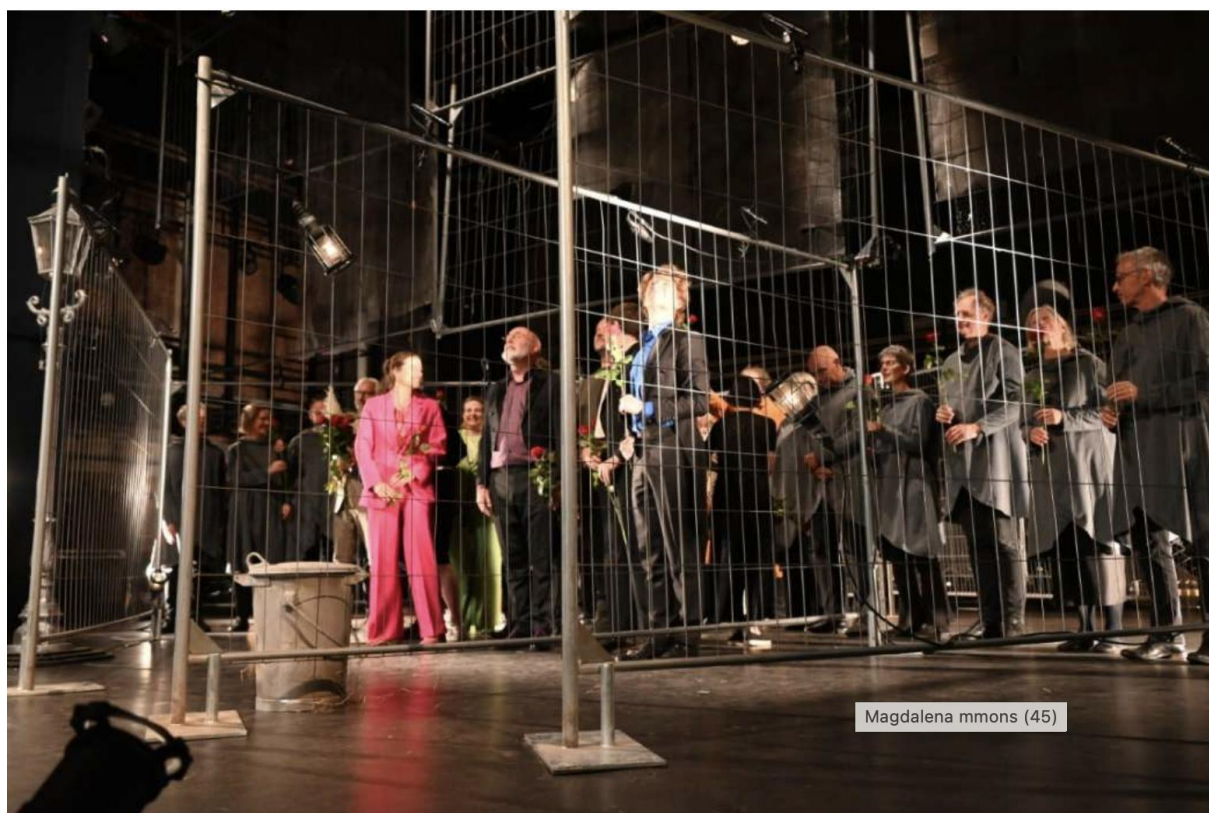
In zes Huizen van de Buurt van Inclusio zijn bijeenkomsten georganiseerd om de deelnemers warm te maken om gratis naar de toneelvoorstelling te gaan. Voor leerlingen van 4 havo en 5 vwo zijn twee lesbrieven gemaakt: voor geschiedenis en voor Nederlands en drama. Uiteindelijk hebben 180 volwassenen en leerlingen gebruik gemaakt van een vrijkaart om de voorstelling te bezoeken.

Met de Leidse Schouwburg waren afspraken gemaakt om te starten met drie voorstellingen, zodat 1050 bezoekers naar de voorstellingen konden komen. Al twee weken nadat de kaartverkoop was begonnen bleek dat vrijwel alle kaarten waren uitverkocht, waarop het aantal voorstellingen met twee werd uitgebreid. Alle vijf voorstellingen (gespeeld tussen 19 en 22 september) waren volledig uitverkocht. Zo hebben circa 2300 mensen de voorstelling kunnen bijwonen.

Van de hertaalde, bewerkte en op rijm gezette tekst uit 1774 is een tekstuitgave verschenen, die tijdens de voorstellingen te koop was. Dit tekstboekje heeft de HVOL in eigen beheer uitgegeven.

Aan het Rapenburg 41, het voormalig woonhuis van Lucretia van Mercken, is een plaquette aangebracht ter herinnering aan deze destijds beroemde vrouwelijke schrijfster. De kosten daarvoor werden gedragen door Centrummanagement Leiden, het Cultuurfonds Leiden en Leiden & Partners.

Wij kijken met trots terug op de vijf uitvoeringen van *Beleg*. Het speelplezier spatte ervan af. Het publiek en de pers waren enthousiast. En last but not least: de voorstellingen zijn binnen de budgettaire kaders gebleven.

Commissies

Oud Leiden Prijs

Met het uitreiken van de wetenschapsprijs van de Oud Leidenprijs 2024 aan Agnes van Steen voor haar proefschrift *Van liefdadigheid naar abortusstrijd* heeft de nieuwe opzet van deze prestigieuze prijs zijn intrede gedaan. Het was immers de wens van de commissie om voortaan de publieks- en wetenschapsprijs jaarlijks om en om uit te reiken. Tot nog toe werden de twee prijzen ‘gekoppeld’ en eens in de vijf jaar toebedeeld.

Door van de uitreiking van de Oud Leidenprijs een jaarlijks terugkerend festijn te maken, genereert dat niet alleen meer aandacht voor de vele publicaties en activiteiten met een link naar de Leidse historie, maar staat ook de prijs zelf vaker in de schijnwerpers en krijgt de Dies een extra kers op de taart. Dat was althans de achterliggende gedachte. Terugkijkend meent de commissie dat de nieuwe vorm in elk geval voor 2024 als geslaagd kan worden betiteld.

Tijdens het verslagjaar heeft de commissie zich vooral beziggehouden met alle voorbereidingen in de aanloop naar de prijsuitreiking nieuwe stijl. Daartoe behoorde ook het samenstellen en faciliteren van de wetenschappelijke jury (in 2024 onder voorzitterschap van Ariadne Schmidt). De vijfkoppige jury was verantwoordelijk voor het voordragen van de uiteindelijke winnaar.

Tevens werd door de commissie al voorzichtig gekeken naar 2025, wanneer volgens het nieuwe regime de publieksprijs aan de beurt is. In 2024 is de publieksjury onder voorzitterschap van Gerard Kramer reeds samengesteld. De commissie hoopt op een veelheid van door het publiek aangemelde kandidaten voor deze bijzondere prijs. De inschrijving is in het verslagjaar al opengesteld (via mail naar: oudleidenprijs@oudleiden.nl).

De vier leden van de commissie (voorzitter Rens Heruer, Marijn Kramp, Cees Meijer en Adriaan Brandenburg) zullen conform al eerder gemaakte afspraken na de Dies van 2025 afscheid nemen om plaats te maken voor vers bloed, met als opdracht de Oud Leidenprijs 2026 en 2027 in goede banen te leiden.

Communicatie

De Commissie Communicatie bestond dit jaar, naast de voorzitter, uit een lid dat verantwoordelijk is voor de social media en twee leden die verantwoordelijk zijn voor redactie en productie van Oud Leiden Nieuws (OLN).

Van ons verenigingsblad OLN verschenen er dit jaar, als gebruikelijk, vier edities. Het derde nummer, dat uitkwam in september, betrof een special rondom het jubileum van de 3 oktoberviering. Het themadossier bestond onder andere uit een interview met de archivaris van de 3 October Vereeniging, een interview met Maaïke Damen die in de rol

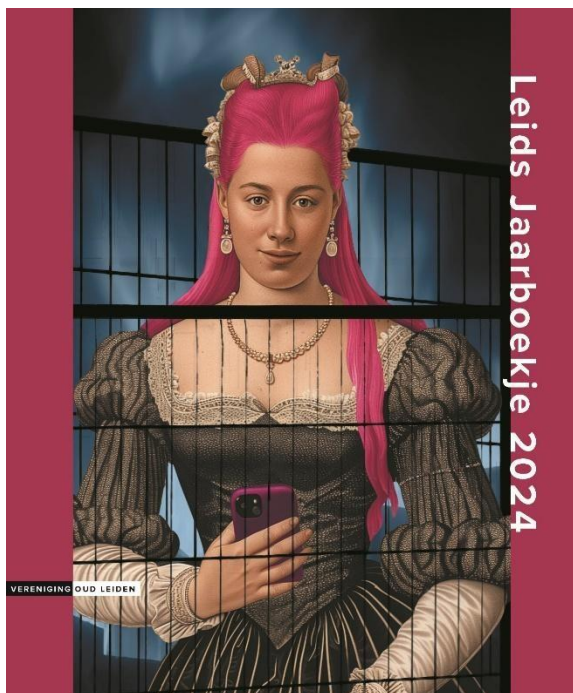
van Magdalena Moons kruipt tijdens de voorstelling Het Beleg en een artikel over de documentaire Sporen van Drie October.

De nieuwsbrief werd traditiegetrouw elke eerste van de maand verstuurd met nieuws over activiteiten, aanbod van boeken uit het 'HVOL- winkeltje' en mededelingen of actualiteiten uit de commissies. We hebben inmiddels ruim 22.000 subscribers op de nieuwsbrief.

We zijn sinds een aantal jaren mediapartner van Sleutelstad. Dat betekent dat wij hen als eerste op de hoogte brengen van ons nieuws.

De HVOL is voorts actief op Twitter, Facebook, Instagram, YouTube en heeft een eigen website. De icoontjes van de sociale media staan op de website van Oud Leiden, zodat je in één klik de vereniging kunt volgen. Even wat cijfers: op X hebben we nu 2818 volgers, op Instagram inmiddels 759 volgers, op LinkedIn hebben we 105 volgers, op Facebook volgen 1,6 duizend mensen ons en op YouTube hebben we 52 abonnees. Het aantal volgers is op elk kanaal gestegen ten opzichte van vorig jaar, waarvan Instagram het hardst groeit.

Leids Jaarboekje

De Commissie voor de redactie van het Leids Jaarboekje vergaderde in de verslagperiode vijf keer. De immer geanimeerde bijeenkomsten vonden plaats in het gebouw van Erfgoed Leiden en Omstreken aan de Boisotkade. Helaas moest Monique Roscher halverwege het jaar om gezondheidsredenen afscheid nemen van de commissie. Haar taak als beeldredacteur is in december overgenomen door Mathieu Fannee.

Zoals aangekondigd legden Miep Smitsloo-de Graaff en Ruud Paauw na 25 jaar hun werk als kroniekschrijvers neer. De redactie weet in Tim van Houten, Fred Kuijers en Hans van der Meij een kundig trio bereid te hebben gevonden dat de 'Kroniek van Leiden' vanaf 2024 gestalte zal geven.

De redactiecommissie streeft naar een constante kwaliteit van haar product, in het besef dat het altijd anders en misschien zelfs beter kan. Om die reden zijn enkele kleine wijzigingen in de vormgeving van het Leids Jaarboekje doorgevoerd. Zo staat de inhoudsopgave voortaan voorin in plaats van achterin, met paginanummers voor de titels in plaats van erachter; de 'biootjes' van de auteurs staan bijeen achter in het boekje in plaats van aan het begin van de afzonderlijke bijdragen. De jaarlijkse 'Bibliografie van Leiden en omgeving' is komen te vervallen; het 'Archeologisch jaaroverzicht' en het 'Bouwhistorisch jaaroverzicht' zijn tezamen met de nieuwe rubriek 'Archivalisch jaaroverzicht' ondergebracht onder de kop 'Erfgoednieuws'.

Inhoudelijk biedt het Leids Jaarboekje 2024 wat de redactieleden denken dat de lezer ervan verwacht. Naast de schriftelijke neerslag van de Dieslezing staan er opnieuw tien artikelen in over de geschiedenis van Leiden van middeleeuwen tot nu. Tijdens de Dies van de vereniging

is het eerste exemplaar van de 116de jaargang door de voorzitter van de redactie aangeboden aan locoburgemeester Yvonne van Delft.

Historisch Karakter van de stad

De commissie Historisch Karakter van de Stad heeft in 2024 zevenmaal vergaderd. In 2024 hebben twee belangstellenden zich gemeld als (aspirant)lid. Twee leden hebben zich definitief teruggetrokken. De commissie telt op het ogenblik tien actieve leden. Ook dit jaar heeft de commissie langlopende projecten onder handen gehad en er zijn nieuwe projecten langsgelopen. Het betrof onder andere stedenbouwkundige plannen, bouwplannen, aanvragen vergunningen voor terrassen en ligplaatsen, beleidsstukken.

Het is de HVOL niet gelukt de (gemeentelijke) monumentstatus van het pand Stationsweg 107 te verkrijgen. Het is wel gelukt het kunstwerk van Jan Meine Jansen voor vernietiging te behoeden. Het kunstwerk ligt nu ontmanteld in tijdelijke opslag. Een fondsenwerving - met een streefgetal van € 300.000,00 - is gestart. De gemeente heeft een locatie aangewezen waar het kunstwerk in de toekomstige bouw opgenomen kan worden. Een aanvraag om het kunstwerk de monumentenstatus alsnog te geven ligt bij B&W.

De schetsplannen voor uitbreiding van het Museum Boerhaave zijn gepresenteerd. Hierbij is ook het perceel van het Kijkhuis betrokken. De commissie heeft geattendeerd op het weer zichtbaar maken van de Dolsteeg tussen Cecilia Klooster en het Turfpakhuis. Daardoor komt ook de overkluizing tussen beide panden meer in zicht. Ook is afgestemd met de commissie Onbeschermd Leiden of het huidige Kijkhuis het behouden waard is. Dit werd niet het geval geacht.

Op initiatief van de betreffende ontwikkelaars is de commissie HKS vroegtijdig betrokken geweest bij de planvorming van verschillende private bouwprojecten. Het gaat dan om onder andere het nieuwe filmhuis aan de Lammermarkt, het Huys van Leyden aan het Pieterskerkplein en om de herontwikkeling van het pand van het voormalige warenhuis Vroom & Dreesmann.

Het project Stadspoorten paste in het thema van de Open Monumentendagen: *Onderweg*. De stadspoorten zijn de verbindingen voor onderweg. Er is tijdens de dagen in de Zijlpoort een presentatie van de HVOL-plannen gegeven. Dit jaar heeft de gemeente twee workshops gehouden om tot voorstellen te komen de verdwenen poorten zichtbaar te maken voor bewoners en bezoekers van de stad. Gekozen is voor drie concepten: visualiseren door middel van licht, verwijzing door objecten ter plekke en zichtbaar maken (QR-code) van de poorten in de historische omgeving. Deze concepten werden begin september aangeboden aan Ashley North, wethouder Klimaat, Mobiliteit en Financiën. Nadere uitwerking volgt, met toegezegde gemeentelijke ondersteuning. De digitale reconstructies werden in September gelanceerd via de nieuwe History 5-D app, die met financiering van de Provincie en Programma Binnenstad tot stand kwam.

De eigenaar van het horecabedrijf Vlot Grand Café, Prinsessekade 5L, heeft een aanvraag ingediend tot herontwikkeling en uitbreiding van het bedrijf door het vervangen van het huidige Vlot door een groot drijvend restaurant. De oppervlakte van het bedrijf zou meer dan verdubbeld worden. De HVOL heeft een zienswijze op de plannen ingediend vanwege het in strijd zijn met de ambities verwoord in de Erfgoednota van de gemeente. De aanvraag is ingetrokken.

Op initiatief van de gemeenteraad is er opnieuw gesproken over plannen voor de telefoonbunker aan de Morsweg. De bunker is onderdeel van de Atlantikwall (zie OLN 2024-3). De HVOL en de Wijkvereniging Transvaal hebben aan de plannen meegewerkt. Tijdens de Open Monumentendagen 2024 was de bunker te bezichtigen. Het plan is nu de bunker een museale/educatieve functie te geven. Daarvoor wordt een Stichting opgericht. De provincie heeft € 14.500,00 toegezegd voor brandveiligheid, elektra, nieuwe toegangsdeuren, flora en fauna, mits de gemeente instemt met de plannen

Het terrassenbeleid heeft in de binnenstad geleid tot een hoge concentratie terrassen. Deze concentratie leidt tot een beeld dat zowel in individuele gevallen als in onderlinge samenhang, afbreuk doet aan het historische stadsbeeld. De commissie blijft deze ontwikkeling kritisch volgen. Op het Hooglandse Kerkplein wil de gemeente in afwijking van het bestemmingsplan, een groot zogenaamd post-corona terras toestaan. Omdat een terras op deze plaats een onevenredige inbreuk maakt op het beschermd stadsgezicht en er een verkeerde wettelijke grondslag voor de vergunning is gebruikt, heeft de HVOL een bezwaarschrift ingediend. Dit bezwaar is afgewezen. Echter, het bezwaar van de Protestantse Kerk tegen de horeca vergunning is wel toegekend. In de nieuwe aanvraag is daarom het terras verkleind. Helaas motiveert de gemeente nog steeds onvoldoende waarom zij van oordeel is dat het beschermd stadsgezicht niet onevenredig wordt geschaad. Ook wordt een andere, wederom aanvechtbare, wettelijke grondslag gekozen. Tegen de beslissing op bezwaar is dan ook beroep ingesteld bij de rechtbank Den Haag die het beroep naar verwachting begin 2025 zal behandelen.

De commissie volgt de plannen van de herschikking van de afdelingen van *BplusC*, inclusief de vernieuwing van de Openbare Bibliotheek aan de Nieuwstraat. De plannen betreffende de voorgenomen grootschalige renovatie van de Openbare Bibliotheek, zullen in verband met eventuele aantasting van rooilijnen en opgravingen rond de locatie aan de commissie voorgelegd worden.

Het voorstel om het pand Oude Vest 45/ Hazewindsteeg 2-4 te bestemmen als nieuwe locatie voor de muziekschool maakt dat van dit pand alleen de gevel blijft staan, hoewel onderzoek heeft aangetoond dat er hoge

monumentale waarden zijn. Het pand heeft nu geen monumentbescherming. De commissie bereidt een aanvraag voor monumentenstatus voor.

Zonder dat er overleg is geweest met betrokkenen over de vervanging van de Schelpenkade is een vergunning verleend om de kade tegenover de nummers 1-31 met 90 centimeter te verbreden. Dit betekent dat de historische rooilijn van de kade geheel verdwijnt. Het Waterambacht (WAL) heeft een bezwaar ingediend, evenals de HVOL. Deze bezwaren zijn niet gehonoreerd. Wel heeft de regionale bezwarencommissie de gemeente geadviseerd om de rol en positie van HVOL en WAL in het participatieproces nader te overwegen. Het Waterambacht heeft nog een aanvraag Voorlopige Voorziening ingediend. Deze is afgewezen. Het werk is inmiddels in volle gang.

Niet beschermd erfgoed

De commissie kwam in 2023 tweemaal voltallig bijeen. Bij veel besprekingen werd gewerkt met delegaties uit de commissie en onderling was er regelmatig mailverkeer.

De kwestie bescherming polderpark Cronesteyn hield de aandacht vast. Na het verzoek vanuit ELO in december 2023 om een aanvulling op het verzoek van de HVOL aan B&W tot het geven van een beschermde status, werd die spoedig daarna gemaakt en door het bestuur verzonden. Dit betrof vooral een duidelijker begrenzing van het gebied dat we hebben voorgesteld om aan te wijzen. Na de zomer bleek een externe de opdracht van ELO te hebben gekregen een 'landschapsbiografie' te maken om die voor te leggen aan de Adviescommissie Cultuurhistorie Leiden. Van onze kant is meegedacht bij de opstelling daarvan, al viel de belofde publieksparticipatie in meer algemene zin tegen.

In november 2024 vergaderde de adviescommissie over de kwestie, we waren erbij aanwezig, en het verraste ons onaangenaam dat het onderbouwende rapport van het verzoek van de HVOL niet aan de adviescommissie was toegezonden, en dat aan de commissie was gevraagd daar ook geen acht op te slaan. Dat zag de adviescommissie anders, maar ook van onze kant werd dit als incorrect gezien. Door het bestuur is dit tijdens de Erfgoedtafel met de directeur van ELO besproken.

Het wachten is sedertdien op een beslissing van B&W op grond van het advies van de adviescommissie.

Na het overleg met Ons Doel van een delegatie uit de commissie over de plannen voor de Fonteinbuurt, werd een brief door het bestuur verzonden waarin een voorkeur werd uitgesproken voor gevelbehoud. En als dat niet realistisch zou zijn, nieuwbouw die recht doet aan de erfgoedhistorische elementen van de architectuur en stedenbouw.

De ontwikkelingen in De Kooi werden op enige afstand gevolgd. Bij De Sleutels is planvorming voor de zuidelijke blokken in ontwikkeling, maar omdat de corporatie eerst langdurig in overleg verkeerde met de bewonerscommissie zal overleg met de HVOL pas in 2025 kunnen plaatsvinden. Een belangrijk punt voor weerstand bij de bewoners is een kwestie van strijdigheid van gemeentelijk parkeerbeleid en terugkeerbeleid voor bewoners: zij verliezen de parkeervergunning als zij willen terugkeren, omdat bij een project waarbij de bewoners tijdelijk uitgeplaatst zijn, zij worden behandeld als ware het nieuwe bewoners van een nieuwbouwproject. Een kwestie die we ook op andere plaatsen tegenkomen bij het overleg over plannen in het parkeerrestrictiegebied.

Het reclameren over eerdere brieven aan B&W over een aantal voorstellen voor Leiden Zuidwest (deels afgedaan) en voorstellen voor het geven van een beschermde status aan een aantal sociale woningbouwcomplexen uit het interbellum, zorgde nog niet voor daadwerkelijke behandeling ervan. Deze voorstellen, gedaan in 2020 en 2021, liggen sedertdien op de plank.

Ook de voortgang van de afhandeling van de inventarisatie van moderne bouw in Leiden (1970-1990), gepresenteerd in juni 2023, liet te wensen over. Nadat ons in februari 2024 een concept van een lijst van aan te wijzen objecten door ELO was toegezonden, met het verzoek tot een snelle reactie, heeft de commissie informeel een reactie gegeven (door het bestuur en de commissie werd geconcludeerd dat in dit stadium geen formele reactie gepast was, want de handen moeten vrij zijn als B&W een voornemen heeft vastgesteld). Daar werd door ELO positief op geantwoord en vervolgens bleef het stil. Af en toe is wel geïnformeerd of een beslissing in de lucht hing, maar het kwam er niet van.

Monumentale kunst van de wederopbouwperiode

Zoals eerder in 2023 ging ook in 2024 de meeste aandacht van de commissie naar het behoud van het glas-in-beton kunstwerk (1966) van Jan Menno Meine Jansen, in het voormalige Rijksbelastingkantoor aan Stationsplein 107. De juridische procedures die de HVOL heeft gevoerd, bij de Raad van State tegen het bestemmingsplan Morspoortgebied en bij de Regionale bezwaarcommissie tegen de afwijzing van de gemeentelijke monumentstatus voor het gebouw, en dus ook voor het kunstwerk, waren niet succesvol.

De kosten van ontmanteling van het kunstwerk, als onderdeel van de sloop van het gebouw, geraamd op € 250.000, zijn door de gemeente betaald. Het gehele kunstwerk (17,40 meter hoog en 7,40 meter breed) is ingescand en alle 126 onderdelen zijn in aparte kisten verpakt nadat de asbesthoudende kit was verwijderd. In december zijn de kisten overgebracht naar de tijdelijke opslag die de HVOL heeft geregeld. Eerder in het jaar heeft de commissie met externe financiering ten behoeve van de fondsenwervingsactie een promotiefilmpje laten vervaardigen door documentairemaker/fotograaf Wilke Geurds. Dit is te vinden op het YouTube-kanaal van de HVOL. De gemeente heeft van het kunstwerk een impressie laten maken door kunstenaar Kees de Jong.

Allard Meine Jansen van Allard Architecture, kleinzoon van de kunstenaar, heeft een ontwerp gemaakt voor herplaatsing van het kunstwerk in de nieuwbouw ter plekke. De gemeente staat niet afwijzend tegenover dit ontwerp, op voorwaarde dat de HVOL de fondsen voor de herplaatsingskosten inbrengt. Deze worden geraamd op € 300.000. In het nieuwe jaar zal de fondsenwerving van start gaan.

Een ander omvangrijk kunstwerk dat al tien jaar in opslag ligt zijn de drie sgraffito's (betonreliëfs, 1960) van Lex Horn die afkomstig zijn uit het gesloopte Clusiuslaboratorium aan de Wassenaarseweg. Erfgoedvereniging Bond Heemschut heeft hiervoor in Amsterdam een bestemming gevonden, nadat in Leiden herplaatsing niet mogelijk leek.

Het gevelreliëf (1965) van Jan Snoeck, dat het balkon sierde van het gebouw van de Kamer van Koophandel aan Stationsweg 41, krijgt een nieuwe plaats in de lobby van Lorentz II aan het Schuttersveld.

Bij de foto: Enkele glas-in-beton panelen ingepakt voor opslag (foto: Jos Hooghuis)

Op een aantal dossiers zijn geen vorderingen gemaakt. In alle gevallen is herplaatsing toegezegd van de kunstwerken in de gesloopte of nog te slopen gebouwen. Het betreft het scherfregelreliëf (1963) van Henny Bal en het 'speelmuurtje' (1963) van Frans van der Veld aan het Bizetpad en het gevelplastic (1958) van Jan Baptist Lambert Simon uit het schoolgebouw Lammenschansweg 4-6. Dit laatste kunstwerk is al opgenomen in de eerste tekeningen van het nieuwbouwplan en als het plan volgens deze tekeningen wordt uitgevoerd, is het kunstwerk in de toekomst vanaf de openbare weg te zien. De gevelplastieken (1962) van Henk Tieman en een inpandig glas-in-loodraam uit de voormalige Koningskerk/Rouwcentrum Monuta-Van der Luit worden herplaatst in de nieuwe LEAD-gebouwen op die plek.

Met belangstelling volgt de commissie de ontwikkelingen ten aanzien van het voormalige schoolgebouw van het Leonardo College aan de Noachstraat 2. In de entreehal bevinden zich – afgedekt door glasvezelbehang – tegelmozaïeken (1981-1982) ontworpen door Peter Struycken.

Onduidelijk is nog wat er gaat gebeuren met de acht manshoge Leidse sleutels afkomstig van de Meelfabriek.

Nieuw is de aandacht voor de monumentale kunst in de gebouwen van de Humanities Campus op het Witte Singel/Doelencomplex (1981-1984), die in de toekomst zullen worden afgebroken.

Intussen is de commissie voortdurend bedacht op de mogelijkheden van herplaatsing van opgeslagen kunstwerken.

De Stem van Leiden

Samenkomsten

Dit kalenderjaar kwam de commissie één keer bijeen voor een afstemmingsoverleg, op 22 maart in het gebouw van de Speeltuinenvereniging Rondom de Maredijk.

Op 30 mei vierden we het tienjarig bestaan met een aangeklede borrel.

Vrijwilligers

Een aantal nieuwe vrijwilligers uit 2023 kwam uiteindelijk niet in actie of haakte snel af. Verder namen we dit jaar officieel afscheid van drie commissieleden, onder wie van twee interviewers uit de begintijd.

Twee mensen hebben eind 2024 belangstelling getoond om vrijwilliger te worden. Het totaal aantal vrijwilligers komt daarmee op 32.

De meeste vrijwilligers interviewen en transcriberen, twee Stemgenoten schrijven samenvattingen van de transcripties, één zet zich in als historisch redacteur en twee andere verzorgen het plaatsen van de stukken op de ELO-website.

Het redactiegroepje dat de samenvattingen beoordeelt, is afgelopen jaar uitgebreid met een extern redacteur.

Interviews

Online zijn 155 Stem-interviews te raadplegen. In 2024 zijn meer dan 22 Leidenaars geïnterviewd.

In totaal zijn de meeste interviews online gezet.

Uitwerken interviews

Transcriberen gaat nog steeds het snelste en beste met de hand, ondanks softwareontwikkelingen op het gebied van spraakherkenning. Het blijft een tijdrovend klusje.

Respondenten

Op dit moment wachten twintig mensen op een bezoek van de interviewers. De oudsten krijgen meestal voorrang.

Transcripties uit de jaren tachtig

Onderwijssocioloog Theo Veld heeft De Stem zo'n twintig Leidse interviews aangeboden. Het zijn transcripties uit de jaren tachtig van gesprekken met bewoners uit Leiden-Noord en uit De Kooi. Hij onderzocht met studenten toentertijd onderwijskeuzes in families, maar respondenten lichtten meestal ook hun doopceel. Ook spraken de onderzoekers met leerkrachten.

We zijn aan het onderzoeken hoe deze transcripties van levensverhalen een plekje kunnen krijgen op de website.

Geveltekens

De commissie vergaderde dit jaar vier keer, iets minder dan gewoonlijk. Toch werd er het nodige werk verricht. Zo werd op 24 april over het werk van de commissie een presentatie in de Vrijmetselaarsloge gegeven bij de Algemene Ledenvergadering van de Wijkvereniging Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West. Daarbij werd een flink aantal gevelstenen en –tekens uit deze wijken getoond. Dit werd gevolgd door een interview met Carla van der Poel voor de Hart van de Stad-krant, het orgaan van deze wijkvereniging. Dit interview verscheen in de najaarsaflevering.

Bij de vergadering van 18 april was gedurende een deel daarvan HVOL-voorzitter Gerda van den Berg aanwezig, niet alleen om kennis te maken met de leden van de commissie, maar ook kennis te nemen van het werk en wat er aan wensen ligt. Zij bood aan dat de commissie kan gaan vergaderen in het nieuwe onderkomen van de HVOL in het gebouw van ARS. Een beslissing hierover is nog niet genomen.

Het werk vond gewoon doorgang, zodat diverse artikelen over gevelstenen gepubliceerd konden worden in vooral de Digitale Nieuwsbrief. Er is inmiddels een voorraad aan foto's van vooral eerste stenen die nog verwerkt moeten worden, dus op de kaart geplaatst en van een verhaal voorzien, al zal dat laatste nog wel tijd vergen.

Voor een belangstellende werd onderzoek verricht naar de gevelsteen met de naam NINVS en de afbeelding van een krijgsman of aangekleed skelet, staande op een bol en met een soort vaandel in de hand. Dit zou de legendarische eerste Assyrische koning van die naam moeten voorstellen. De steen moet in 1900 ingemetseld zijn in een muur op de binnenplaats van De Lakenhal, maar helaas kon niet achterhaald worden wanneer die verworven is en waar die vandaan kwam.

Zoals gebruikelijk stond de commissie met een kraam op de Dies van de HVOL om het werk te promoten.

Hoewel veel geveltekens al zijn beschreven, mist bij een groot aantal ervan nog een verhaal. Met het recente aanbod aan nog te registreren eerste stenen en vervolgens de beschrijving ervan, werd de roep om versterking van de commissie steeds vaker gehoord.

En zoals ieder jaar kan weer gemeld worden dat de commissie nog steeds op zoek is naar een plaats waar de nu her en der liggende losse gevelstenen ingemetseld kunnen worden: een goed voor veel publiek zichtbare *weesstenenmuur*. Ook dit jaar werd die helaas niet gevonden.

Beeldbank

Voor de Commissie Beeldbank was 2024 een jaar met vele plussen en een enkele tegenvaller. Opnieuw kon een prachtige Leiden-Kalender (met als thema bruggen) worden gepresenteerd. Het eerste exemplaar werd tijdens de Dies van de vereniging door Tjerk Trippensee overhandigd aan wethouder Yvonne van Delft.

Voorts werd de aanwezigheid van de Beeldbank tijdens Open Monumentendagen - in het stadhuis, de Dies en in de StadsKamer aan de Nieuwstraat 7 zeer gewaardeerd. Reden voor de commissie om te bezien of de Beeldbank in 2025 op meer plaatsen en bij meer evenementen in de stad kan worden geëtaleerd.

De 'core business' van de commissie - het onderhouden en actualiseren van de Beeldbank - verliep vrijwel geruisloos. Andermaal werd de site tijdens het verslagjaar veelvuldig bezocht: met zo'n 24.000 bezoekers die samen bijna 150.000 foto's bekeken. Daarmee werd de fraaie stijgende lijn in vergelijking met voorgaande jaren voortgezet. Ook in 2024 mocht de commissie weer diverse mooie grote en kleine collecties in ontvangst nemen. De foto's werden vervolgens gescand, beoordeeld en bij voldoende geschiktheid beschreven en opgenomen in de Beeldbank. Tevens fungeerde de commissie weer veelvuldig als vraagbaak voor menigeen, variërend van vragen over het gebruik van beeldmateriaal tot een nadere toelichting bij bepaalde foto's van de stad.

Joop Heuzen blies in het verslagjaar de Holvast-groep nieuw leven in; een werkgroep die zich stort op het beoordelen van de mega-collectie van de bekende Leidse fotograaf. Onder aanvoering van Hans van Ulden werd de selectiecommissie uitgebreid om met herziene en eenduidige afspraken aan de slag te gaan met het beoordelen van de aangeboden collecties. Medio 2024 moest noodgedwongen afscheid worden genomen van de thuisbasis bij Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) aan de Boisotkade, in verband met een grootschalige renovatie aldaar.

Bij ARS aan de Pieterskerkgracht werd nieuw onderdak gevonden op de monumentale zolder. Het 'gebruiksklaar' maken verliep helaas minder vlot dan gehoopt. Aanvankelijk waren de voorzieningen ten behoeve van de brandveiligheid niet op orde en later gooide

lekkage ook nog eens roet in het eten, iets dat vooral bij het Holvast-project tot vertraging leidde. De gemeente – als verantwoordelijke partij - beloofde uiteindelijk na enige druk een en ander ter hand te nemen.

In bestuurlijke zin heeft zich binnen de commissie een aantal wijzigingen voltrokken. Zo nam Joop Heuzen na een langdurig voorzitterschap per 1 januari 2024 formeel afscheid en werd de rol van secretaris Henk van der Sterre – in verband met verhuizing ver buiten Leiden - overgenomen door Hans van Ulden. Adriaan Brandenburg werd als voorzitter ad interim ‘ingevlogen’.

Dirk van Eck

De commissie, met een uitgebreidere naam ter verduidelijking van het werkveld ervan, vergaderde dit jaar twee keer, terwijl ook veel per mail werd afgedaan. De jaarlijkse Dirk van Eck-lezing werd op 28 april in de Lokhorstkerk gehouden door Agnes van Steen over Leidse vrouwen en de vrouwenbeweging van de eerste naar de tweede feministische golf. Een onderwerp waarop zij op 22 november 2023 was gepromoveerd (*Van liefdadigheid naar abortusstrijd. Leidse vrouwen en de Nederlandse vrouwenbeweging van 1860 tot 1990*). Drie Leidse Salons werden georganiseerd; te weten op 27 januari over de pacifistische verzetsgroep De Vonk, mede naar aanleiding van het verschijnen van *Een schitterend ideaal. Herinneringen aan de humanistisch- socialistische verzetsgroep De Vonk in bezet Nederland*, door Rik Weeda. Deze was ook de inleider over dit onderwerp, dat als gewoonlijk weer leidde tot een intensieve gedachtewisseling met de afgeladen zaal, dit keer in De Respirator (Vrijplaats Leiden) aan de Middelstegracht 36. Op 11 oktober waren daar Leidse Revolutionairen in de Spaanse burgeroorlog, 1936-1939, onderwerp van een duo-lezing door Yvonne Scholten en Laura Lubbers, waarin op tal van aspecten hiervan ingegaan werd. Om de biografieën van de Leidse Spanjestrijders op hun website completer te krijgen, werd om aanvullende gegevens gevraagd, die later ook zijn geleverd.

De Salon van 8 december was gewijd aan het Turks Archief, waarin met name Emine Güney heel veel materiaal, zowel in woord (interviews) als beeld op een website heeft vastgelegd over de eerste generatie Turkse emigranten in Leiden. Zij belichtte tal van aspecten hiervan, hetgeen bewondering van de aanwezigen afdwong voor de inmiddels bereikte resultaten.

Aan de podcasts werd het gehele jaar doorgewerkt, zodat ze vrijwel gereed kwamen. Hiervoor was wel de hulp van deskundigen nodig, omdat het voor de leden van de commissie een te groot tijdsbeslag betekende, afgezien van de vereiste technische kennis.

De commissie doet haar uiterste best voor zowel de Dirk van Eck-lezing als de Leidse Salons relevante, aantrekkelijke en gevarieerde thema's met goede sprekers te vinden. Wat betreft de Salons blijft het uitgangspunt dat in een kleinschalige context aandacht wordt geschonken aan lopend, nog niet afgerond onderzoek en lopende projecten. Het blijkt soms lastig op de hoogte te komen van werk dat nog niet afgerond of gepubliceerd is.

Jan van Hout

In het verslagjaar vergaderde de commissie drie keer. Besproken werd de missie van de commissie, waarbij tal van zaken de revue passeerden, maar nog geen concrete - nieuwe - taken benoemd werden. Gezien de succesvolle Leidse Salons van de zuster-commissie Dirk van Eck voor sociale en economische geschiedenis werd gebrainstormd, ook in aanwezigheid van Bart van der Steen van die commissie, over vergelijkbare onderwerpen. Maar dan meer toegesneden op politiek en bestuurlijk gebied, zodat er geen concurrentie ontstaat. De pogingen om een nieuwe, veelomvattende, biografie van Jan van Hout te laten schrijven, hadden dit jaar geen succes.

De jaarlijkse 'grafgang' naar aanleiding van het overlijden van Jan van Hout, begraven in de Pieterskerk, vond plaats op 15 december. Deze ging vooraf aan de jaarlijkse Jan van Hout-lezing door Harry de Raad over het beleg en ontzet van Alkmaar, dat op veel punten vergelijkbaar is met het beleg en ontzet van Leiden een jaar later. Op 26 oktober werd een korte presentatie gegeven over de historie en het werk van de commissie binnen een groter kader van een presentatie van het werk van de HVOL tijdens de *Maand van de Leidse geschiedenis* in de StadsKamer aan de Nieuwstraat 7.

In de loop van het jaar werden diverse afleveringen van de reeks Ode aan Jan van Hout op de website van de HVOL gepubliceerd, telkens aangekondigd in een kort stukje in de Digitale Nieuwsbrief (met doorklikmogelijkheid). Dit betrof diverse zaken, vooral uit de tijd van Jan van Hout, meestal door hem zelf geschreven uitvoerige rapporten over toen brandende kwesties. Wie over zo'n onderwerp gegevens zoekt, vindt hier een volledige transcriptie met toelichting. En een schat aan inside information van een zeer betrokken stadssecretaris, die elders maar moeilijk bijeen te schrapen zal zijn. Dit wordt in 2025 nog voortgezet; het voorbereidende werk is zo goed als klaar.

Evenementen

De Commissie Evenementen bestaat uit twee subcommissies: Commissie Lezingen en Commissie Excursies. Over de programmering van excursies en lezingen wordt in gezamenlijk overleg besloten, maar de organisatie ervan is in handen van de respectievelijke commissies.

De Commissie Evenementen kwam in 2024 tweemaal bijeen, de Commissie Lezingen driemaal. De samenstelling van beide subcommissies bleef onveranderd.

Lezingen

450 jaar Leidens Ontzet liep als een rode draad door de activiteiten van de HVOL. En dat is ook in het lezingenprogramma terug te vinden. Daarin wordt overigens ook al vooruitgekeken naar 2025, waarin 450 jaar universiteit wordt gevierd.

Hoogtepunt van de vieringen rondom 450 jaar Ontzet was de toneelvoorstelling in de Leidse Schouwburg: een eigentijdse bewerking van het 18de-eeuwse toneelstuk *Het beleg der stad Leyden* door Lucretia van Merken. Zie hierover elders in dit jaarverslag.

De lezingen zijn gewoonlijk op een doordeweekse avond georganiseerd; de Lokhorstkerk is een vast adres. Sociëteit Amicitia is nog steeds een tweede gastvrije stek. Zij bieden ons korting op maximaal vijf bijeenkomsten.

De lezingen brachten dit jaar elk gemiddeld ruim zestig mensen op de been, nét iets meer dan voorafgaande jaren. De lezingen op locatie hebben vast aan die groei bijgedragen: we konden driemaal van een exclusieve locatie gebruik maken. Zie hieronder in het overzicht.

Een andere nieuwe trend: steeds vaker vragen sprekers een vergoeding voor een lezing. Een bloemetje staat niet (meer) in verhouding tot de energie die men in de voorbereidingen voor een lezing stopt, en veelal zijn de sprekers voor hun inkomen afhankelijk van dit soort opdrachten. Tot nu toe passen de vergoedingen die daarmee zijn gemoeid binnen de begroting van de Commissie, maar dat bedrag zal in de zeer nabije toekomst naar boven moeten worden bijgesteld.

Al met al lijkt men zijn weg naar de door de HVOL georganiseerde lezingen ook in 2024 goed hebben kunnen vinden. Met een kanttekening: het publiek verjongt niet, maar vergrijsst. Bovendien zien wij steeds weer 'the usual suspects' bij de activiteiten.

Het lezingenprogramma van 2024:

- Minke Simon Thomas:
Leidse dekens
Lokhorstkerk, 6 februari 2024
140 aanwezigen
- Claudia Thunnissen in de Oud-katholieke Kerk: De schilderijen van Chris Lebeau
Oud-katholieke parochie, 25 april en 5 maart
Tweemaal volle kerk, totaal 200 aanwezigen
- Ruud Stam, na afloop van de ALV:
Leidse kleipijpen en 3 oktober
Stadhuis, Stadsfoyer, 25 maart
Circa 87 aanwezigen
- Lezing en boekaanbieding door Pauline Micheels:
Het te korte heldenleven van Fiet van Gilse (1912-1945)
Lokhorstkerk, 28 mei
170 aanwezigen
Met muziek na afloop
- Lezing en boekaanbieding door Stefan Glasbergen:
Rombout Verhulst
Lokhorstkerk, 14 mei
Circa 35 aanwezigen
- Onno Blom, naar aanleiding van zijn juist verschenen publicatie:
Oorlogsduif
Telders Auditorium, 12 juni
Circa 50 aanwezigen
- Janneke Groen:
Het hoogheemraadschap van Rijnland in kaart
Hoogheemraadschap van Rijnland, Archimesdesweg, Leiden; 10 juli

Met 50 aanwezigen hadden we een volle zaal

- Dirk van Ecklezing 2023 over Slavernij en emancipatie:
Diverse sprekers: Ariadne Schmidt, Cor Smit, Dennis Bus, Jacintha Groen
Sociëteit Amicitia, zondagmiddag 3 september
Circa 50 aanwezigen
- OMD-lezing aan de vooravond van de Open Monumenten Dagen 2024, met als thema: Netwerken en verbindingen, door Cor de Vries:
Lucretia van Merken in Leiden
Rijksmuseum van Oudheden, Tempelzaal, vrijdag 13 september
80 aanwezigen
- Lezing door Marja Herfst:
Margarethe Uexküll Gùldenband, bouwer van 't Kasteeltje.
Ons Eiland/'t Kasteeltje, Jan van Goyenkade 44, 30 oktober (Week van de Leidse Geschiedenis) en 18 november
Tweemaal 50 aanwezigen
- Week van de Leidse geschiedenis (30 oktober –4 november)
31 november P.J. BLOKLEZING door Joanita Vroom
P.J Blok als een van de oprichters van het KNIR, Rome
Lezing i.s.m. Universiteit Leiden en Leidsch Dagblad
Teldersauditorium
Circa 40 aanwezigen

3 november Symposium Stichting Historisch Leiden door Dick de Boer.
Thema: Muziek
Diverse sprekers
Lokhorstkerk, vrijdag 1 november
Circa 60 aanwezigen

4 november Dies HVOL
Diesrede door René van Stipriaan: *Willem van Oranje en geleerdheid*
Hooglandse Kerk, zaterdag 2 november
Circa 350 aanwezigen

28 november Lezing door Rosalie Sloof:
De Leidse maskerades
Lokhorstkerk
Circa 40 aanwezigen

Jan van Houtlezing 2024: Harry de Raad, oud-archivaris Alkmaar:
Het Ontzet van Alkmaar, 1573
Sociëteit Amicitia, zondagmiddag 15 december
Ruim 70 aanwezigen

Excursies

In 2024 heeft de commissie Excursies zeven excursies georganiseerd. Dit aantal was hoger dan normaal door de wandeling georganiseerd voor uitgeverij Brill, een nieuw bedrijfslid van de HVOL.

- Wandeling Warmond

Op zaterdag 16 maart verzorgde de commissie een rondleiding in Warmond. We gingen van start met een korte presentatie in de Roekenhof, het fraaie onderkomen van het Historisch Genootschap Warmelda. Tijdens de presentatie werd onder meer ingegaan op de tachtigjarige oorlog en de acties van de Leidenaren die nog steeds zichtbaar zijn in Warmond. Daarna volgde een wandeling door Warmond, onder leiding van Anja Schrage en Astrid Hennekam, langs plekken die voor Jan Steen van belang zijn geweest en waarin de relatie Leiden-Warmond tot uitdrukking kwam. De excursie was volgeboekt.

- Tuinstad-Staalwijk

Op zondag 21 april hadden we wandeling in de wijk Tuinstad-Staalwijk. Het kopje koffie (met wat erbij) werd door maar liefst dertig deelnemers genuttigd in de buurtontmoetingsplaats in de Herenstraat. Stadshistoricus Cor Smit en architectuurhistoricus Han Timmer startten buiten de Buurtontmoetingsplek de wandeltocht met een korte introductie over deze gevarieerde wijk. In ruim twee uur doorkruisten wij de wijk met onder andere een bezoek aan de oudste speeltuin van Leiden en met een blik op de lagere school, ontworpen door architect Dudok.

- Fietstocht

De jaarlijkse fietstocht vond plaats op zondag 26 mei. Het thema dit jaar was Molens in Leiden en directe omgeving. De tocht voerde 's morgens langs een aantal van deze molens. Er werd, om de kosten te drukken, geluncht in het Leiderdorps Museum, waarna de houtzaagmolen de Heesterboom werd bezocht. Hoewel er niet kon worden gezaagd omdat er niet voldoende wind was, hebben de elf deelnemers genoten van de rondleiding in de molen, verzorgd door een tweetal enthousiaste vrijwilligers.

- De Burcht

Op dinsdagavond 11 juni vond onder leiding van Edwin van Orsel, bouwhistoricus bij Erfgoed Leiden en Omstreken een excursie plaats naar de Leidse Burcht. De excursie was erop gericht om een beter beeld te krijgen van de bouwgeschiedenis van de Burcht. Er waren zeer veel inschrijvingen. Helaas moest de commissie de helft van de belangstellenden teleurstellen. Herhaling van de excursie bleek niet mogelijk.

- Wandeling firma Brill

Voor ons nieuwe bedrijfslid de firma Brill hebben wij op donderdagavond 13 juni een wandeling door de historische binnenstad van Leiden verzorgd, waarbij de focus lag op locaties van belang voor de boekdrukkunst. Het startpunt was bij het voormalige pand van Brill aan de Oude Rijn. Er werd in twee groepen gelopen. Piet de Baar verzorgde de Engelstalige wandeling en Willem Hogendoorn vertelde de deelnemers in het Nederlands allerlei wetenswaardigheden.

- Huizen van Jan van Hout

De wandelexcursie Huizen van Jan van Hout vond op zondag 6 oktober plaats. De korte inleiding met koffie en thee (met wat lekkers) werd gehouden in de middeleeuwse kelder van restaurant Burgerzaken. Martin Hooymans heeft met enthousiasme en kennis van zaken oude kaarten laten zien en plaatsen daarop aangewezen waar Jan van Hout gedurende zijn leven heeft gewoond. Tijdens de wandeling door de binnenstad werden deze plaatsen door Martin aangewezen en gelijk werd het levensverhaal van deze belangrijke man voor de stad Leiden verteld. Van de huizen zelf was helaas niets meer te zien.

- Oude Morsch

De laatste excursie van het jaar had plaats in D' Oude Morsch. Gestart werd bij Amicitia waar Sybrand de Rooy een uitgebreide PowerPoint presentatie hield. De deelnemers waren enthousiast over de door Sybrand en Willem Hogendoorn verzorgde wandelingen. Er waren 27 deelnemers.

Promotie, Ondersteuning en Uitvoering

De promotieactiviteiten van de commissie POU hebben tot doel leden te werven. Dit jaar hebben we dat gedaan door acties tijdens de Open Monumentendagen, door aanwezigheid bij de HVOL-lezingen, en in de *Maand van de Leidse Geschiedenis* in de StadsKamer. Vooral de Open Monumentendagen zorgen voor een flinke aanwas van nieuwe leden, al was die dit jaar minder dan voorgaande jaren.

Op 31 december 2024 telde de vereniging 2384 lidmaatschappen, waarvan 47 bedrijfslidmaatschappen en 312 duolidmaatschappen. Er zijn 109 nieuwe lidmaatschappen geregistreerd, waarvan 14 duolidmaatschappen en vijf bedrijfslidmaatschappen. Er zijn in het verslagjaar 107 uitschrijvingen geregistreerd, waarvan voor zover bekend 32 in verband met overlijden. We kunnen dus concluderen dat het aantal leden stabiel blijft.

Veel tijd van de commissie POU wordt besteed aan het beheer van het boekenbezit van de vereniging. De tweedehands boeken over Leiden en haar geschiedenis worden online verkocht. De opbrengst was 3467,00 euro. Maar ook tijdens de OMD en de Dies worden boeken verkocht. De opbrengst was toen 1164 euro.

In het verslagjaar zijn er zo'n 800 boeken (inclusief jaarboekjes) aan de vereniging geschonken, vaak door nabestaanden van overleden HVOL-leden. Deze boeken bieden wij dan weer voor een vriendelijk prijsje aan onze leden aan. Bij twee donaties bevond zich ook fotomateriaal dat naar de Beeldbank is gegaan.

Medio 2024 liet ELO ons weten dat zij een aantal HVOL-eigendommen wilde teruggeven, vanwege een reorganisatie. Samen met de ELO-bibliothecaris werd een schifting gemaakt tussen wat - met een bruikleenovereenkomst - in de bibliotheek van ELO zou moeten blijven en wat aan HVOL overgedragen kon worden.

Het resultaat was dat de medewerkers van het Winkeltje een zestal kratten met boeken en documenten hebben opgehaald: boeken van Oud Leiden zoals die in het begin van de jaren 1970 in bruikleen aan het Gemeentearchief zijn gegeven en daarnaast oude bestuursdocumenten.

De bestuursdocumenten worden thans door onze archivaris nader bekeken. De bibliotheek werd, met uitzondering van een aantal ogenschijnlijk zeldzame stukken, in overleg met het bestuur aan de winkelvoorraad toegevoegd.

Een aanzienlijk deel is inmiddels - na toestemming van het bestuur - verkocht aan de leden, onder andere tijdens de boekenmarkt na de Dies. Voor de zeldzame stukken wordt nog een bestemming gezocht.

De opslag van de boeken is lange tijd een punt van zorg geweest. De boeken zijn nu tijdelijk opgeslagen in het depot van het hoogheemraadschap van Rijnland, in afwachting van de definitieve verhuizing naar ARS.

De verhuizing van de boeken naar het archiefdepot van Rijnland

ICT en Digitale Communicatie

Algemeen

Ook dit jaar bestonden de bezigheden van de ICT-commissie enerzijds uit het zorgdragen voor de technische faciliteiten en anderzijds uit het uitvoeren en/of begeleiden van inhoudelijke projecten, waarvoor ICT-kennis benodigd is. Daarbij is tevens extra aandacht besteed aan de ondersteuning van Historisch Leiden In Kaart.

Office 365 – SharePoint

De HVOL-SharePoint is afgelopen jaar ook in gebruik genomen als bergplaats voor ons digitale archief. Alle reeds eerder digitaal opgeslagen bescheiden (zoals bijvoorbeeld de collectie op OneDrive) zijn gemigreerd naar SharePoint.

Daar is tevens een zogenaamde “Wachtruimte” ingericht, alwaar commissies de documenten, die ze willen archiveren, kunnen neerzetten, zodat ze door de archivaris verwerkt kunnen worden.

Hardware

Afgelopen jaar zijn we begonnen met een wat professionelere aanpak met betrekking tot het gebruik van hardware. Om te beginnen is een handzame beamer aangeschaft voor gebruik bij lezingen en dergelijke. Deze is inmiddels naar volle tevredenheid operationeel.

Voor het eerst in de geschiedenis van de HVOL hebben we nu ook echte verenigingslaptops! Dat wil zeggen, door de vereniging aangeschaft en ook zuiver als verenigingslaptop geconfigureerd. In totaal zijn er - met subsidie - drie gekocht. Een handzame, kleine Windows Surface laptop voor gebruik bij lezingen (zie afbeelding) en twee

reguliere ASUS-laptops voor de ICT-commissie/Historisch Leiden In Kaart en een voor de Beeldbank.

De laptops hebben reeds volop hun waarde bewezen bij diverse presentaties, zoals bij lezingen, de Open Monumenten Dagen, de *Maand van de Leidse Geschiedenis* in de StadsKamer en bij de Dies.

Inhoudelijke ondersteuning en speciale projecten

In het afgelopen jaar heeft de HVOL op vele vlakken steun verleend aan Historisch Leiden In Kaart. Niet alleen werd eerder genoemde laptop ter beschikking gesteld, ook werd daadwerkelijk bijgedragen aan de continuïteit van deze onderneming door deelname aan de Raad van de Toekomst van Historisch Leiden In Kaart. En daarnaast waren er ook diverse projecten, die voortkwamen vanuit de vereniging.

Het project met de Groenesteeg begraafplaats is een groot succes geworden. In samenwerking met vrijwilligers van de stichting zijn 1000 graven digitaal op de kaart gezet en meer dan 5000 begravenen gekoppeld, waarvan reeds meer dan 350 als gestandaardiseerde personen terug te vinden zijn in Historisch Leiden In Kaart. Daarmee is fase 1 voltooid, hetgeen gevierd werd met een presentatie voor de vrijwilligers van de stichting.

Zie: <https://historischleideninkaart.nl/>

Het project met het Wereld Thee Museum heeft in een deelproject 75 theehandelaars uit het patentregister van 1816 opgeleverd, waarvan er 71 reeds gekoppeld konden worden aan bekende adressen van Historisch Leiden In Kaart.

Zie: <https://historischleideninkaart.nl/theepachtgeld1816/>

De samenwerking met vrijmetselaarsloge La Vertu heeft geleid tot een fraai boekwerk getiteld *In de voetsporen van Nishi en Tsuda*. Over twee Japanners, die in de 19^e eeuw in Leiden vertoefden.

De werkzaamheden aan de tweede versie van de *Poorten en Gangen* zijn wat pittiger gebleken dan gedacht. De klus om vijftig nieuwe poortgans en een grote hoeveelheid toevoegingen en verbeteringen aan de database toe te voegen vordert gestaag, maar gaat lang niet zo snel als we hoopten.

Bij de diverse vieringen van 450 jaar Leidens Ontzet werd de *Historische Atlas van Leiden* gepresenteerd, die met medewerking van Historisch Leiden In Kaart is vervaardigd en tot stand kwam met financiële steun van de HVOL.

En tot slot kan nog gemeld worden, dat de “Ode aan Jan van Hout” alweer toe is aan de 20^e aflevering.

Maand van de Leidse geschiedenis

De Historische Vereniging Oud Leiden verzorgde op de zaterdagmiddagen in oktober 2024 in de StadsKamer aan de Nieuwstraat zeven verschillende activiteiten in het kader van de *Maand van de Leidse Geschiedenis*. In dat pand aan de overkant van de bibliotheek kon men die dagen van 12.00 tot 17.00 uur informatie krijgen over het werk van onze vereniging. En

dan vooral over de Beeldbank en Historisch Leiden In Kaart met een unieke reconstructie van de personen en percelen van Leiden vanaf het midden van de 16^e eeuw. Ook was er een standje met algemene info, verkoop tweedehands boeken en voor ledenwerving, bemenst door een bestuurslid en door de commissie POU.

Verder waren er flitslezingen van telkens (ruim) een kwartier van auteurs van Leidse boeken:

- 5 oktober: Stefan Glasbergen over de beeldhouwer Rombout Verhulst
- 12 oktober: Rens Heruer met 'Lof!!!' over de onbekende Leidse ontzetgeschiedenis.
- 19 oktober: Ruurd Kok met Sporen van Drie Oktober
- 26 oktober: Frits van Oosten, zou die dag de lezing verzorgen over de geschiedenis van de Leidse Meelfabriek. Maar helaas was hij ziek, waarop Martin hem heeft vervangen met een lezing over "De Ramazzotti papers".

Daarnaast waren er presentaties over de verschillende commissies. Ook deze duurden ongeveer een kwartier.

MAAND VAN DE LEIDSE GESCHIEDENIS in de StadsKamer, Nieuwstraat 7 in Leiden

*Flitslezingen van een kwartier
de toegang is gratis*

Na afloop van de lezingen zijn de boeken te koop
of via inschrijving te verkrijgen.

5 oktober

13:00-13:15 uur

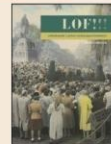
Stefan Glasbergen schreef een biografie over de beeldhouwer *Rombout Verhulst* (1624-1698). Hij was in de zeventiende eeuw de belangrijkste beeldhouwer in de Republiek der Verenigde Zeven Nederlanden.

15:00-15:15 uur

Presentatie commissie *Dirk van Eck* door Piet de Baar.

12 oktober

13:00-13:15 uur

Rens Heruer beschrijft in '*Lof!!!*' alle wetenswaardigheden over de onbekende Leidse ontzetgeschiedenis. Dit boek bedient de stadsbrede belangstelling voor de geschiedenis van 3 oktober.

15:00-15:15 uur

Presentatie commissie *De Stem van Leiden* door Maaike van Soest.

19 oktober

13:00-13:15 uur

Ruurd Kok geeft in *Sporen van Drie Oktober* nieuwe inzichten in de gebeurtenissen die hebben geleid tot het onzet van Leiden in 1574. Dit jubileumboek is uitgegeven ter gelegenheid van 450 jaar Leidens Ontzet.

15:00-15:15 uur

Presentatie *Historisch Leiden in Kaart* en het *Beleg* door Martin Hoymans.

26 oktober

13:00-13:15 uur

Frits van Oosten beschrijft in *De geschiedenis van de Leidse Meelfabriek De Sleutels* hoe de meelfabriek in 1884 is begonnen en in 80 jaar uitgroeit tot één van de grootste van het land.

15:00-15:15 uur

Presentatie commissie *Jan van Hout* door Piet de Baar.